

Novum

Doktori címet szerzett Bodnár Lajos

Bodnár Lajos, az Éradonyi Református Egyházközség (Királyhágómelléki Református Egyházkerület) lelképásztora 2021. december 15-én védte meg Kovács Albert liberális teológus és politikus élete és munkássága című doktori tézisért a Debreceni Egyetemen (DE). A történelemtudományok körébe illeszkedő dolgozat dr. Kovács Ábrahám témavezető tanár (Debreceni Református Hittudományi Egyetem – DRHE) irányításával készült el.

A doktori vizsgálóbizottság a következő tagokból állt: dr. Papp Klára DSc, egyetemi tanár (DE) elnök, dr. Pásztori-Kupán István egyetemi tanár (Károli Gáspár Református Egyetem), dr. Szabadi István igazgató (Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára) opponensek; dr. Somogyi Alfréd egyetemi docens (Selye János Egyetem), dr. Hörcsik Richárd CSc, egyetemi tanár (DRHE), dr. Szendrei Ákos tudományos munkatárs (DE).

Mintán Bodnár Lajos bemutatta doktori dolgozatát, a disputa rendjén pedig megválaszolta az opponensek által feltett kérdéseket, és megvédte téziseit, a bizottság cum laude minősítéssel ítélte oda számára a doktori címet. A továbbiakban dr. Kovács Ábrahám professzor témavezetői bemutatását és a doktori tézis összefoglalását közöljük.

Bodnár Lajos:

Kovács Albert liberális teológus és politikus élete és munkássága.

Témavezetői bemutatás és értékelés

Bodnár Lajos erdélyi református lelképásztor benyújtotta doktori értekezését, amelynek címe: *Kovács Albert liberális teológus és politikus élete és munkássága*. A Debreceni Egyetem Doktori és Habilitációs Szabályzatának értelmében és a benyújtott dolgozat alapján témavezetői minőségemben teljes mértékben támogatom a doktori fokozat megszerzését.

Bodnár Lajos 1980-ban született a Berettyó-parti kisvárosban, Margittán. Édesapja tisztviselő, édesanyja szakképzett varrónő, aki munkahelyét több évre ott hagyta, hogy gyermekeit „főállásban” nevelhesse. Elemi és általános iskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Anyai nagyapja hatására tízéves korától mélyebben érdeklődik a zene iránt. Kezdetben magánúton tanult zeneelméletet

és harmóniumjátékot, majd Leopold László irányítása alatt nyári zenetáborokban ismerkedik a furulyával.

A 8. osztály elvégzése után Nagyváradra kerül, ahol a Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnáziumban tanul tovább, és itt érettségizik. Itt fordul érdeklődése a történelem felé, egyénileg vagy csoportban vesz részt több versenyen is, és kitűnő eredményeket ér el. (1998-ban 1. díjat nyer a Hunyadi Mátyás művészettörténeti jelentőségéről írt dolgozatával a Benda Kálmán nevét viselő, Kunszentmiklóson szervezett történelmi versenyen.) Váradi tanulmányai idején fokozódik a zene iránti érdeklődése is: nemcsak a gimnázium kórusának lelkes tagja Kozma Gyula karnagy keze alatt, hanem a Sulyok István Református Főiskola, a későbbi Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) kórusában is kamatoztatja tehetségét Leopoldné Altvater Otília, majd Berkesi Sándor karnagyok vezetésével. Ugyanezen időben hallgatója a budapesti nyári kántorképző tanfolyamoknak, ahol Máté János, Vizi István, Tóth Guttmann Emese, Tarnóczyné Varga Csenge, Jancsovics Antal és mások tanítványa. 1995-től a gimnáziumi reggeli áhítatokon végez kántori szolgálatot. Gimnazistaként szülővárosának református gyülekezetében is kántorizál 1996–97 között, s a vasárnapi istentiszteleti szolgálatok mellett a gyülekezet kórusát is megszervezi. 1999-ben leteszi a kántori vizsgát.

Ugyanebben az évben nyer felvételt a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetbe (KPTI), és megkezdí teológiai tanulmányait. 2001 és 2003 között az intézet német tannyelvű nagyszebeni evangélikus fakultásán tanul. Kolozsvári évei alatt a KPTI vegyes karának és angol férfikarának tagja, és folytatja orgonatanulmányait is dr. Kovács László Attila irányításával. Nagyszebenben a Kurt Philippi vezette Bach-Chorban énekel, orgonázni Ursula Philippitől tanul. Szebeni tartózkodása alatt kiemelt jelentőséggel bír számára a Hermann Binder európai híró orgona-építő és -restaurátor műhelyében töltött idő és a szász evangélikus gyülekezet ifjúsági csoportjában végzett szolgálat. Tanárainak köszönhetően (Kozma Zsolt, Adorjáni Zoltán, Kiss Jenő, Hans Klein stb.) teológusként a bibliai nyelvek, főként a héber nyelv és az ószövetségi bibliai tudományok keltik fel érdeklődését, de ezek mellett a gyakorlati teológiai tárgyak is közel állnak hozzá.

A 2004-ben letett szakvizsgát követően az Arad megyei szórványba, az akkor alig 100 lelket számláló Borosjenői Református Egyházközségbe kap kihelyezést. 2006-ban második lelkészképesítői oklevelet szerez. A lelkészi szolgálat mellett kántori szolgálatát is folytatja. 2004–2010 között megszervezi és vezeti az élni akaró kis gyülekezet 8-10 tagú, háromszólamú vegyes karát. 2009-től az Aradi Református Egyházmegye Lelkészerkezetének elnöke, 2010-től egyházmegyei zenei előadónak is megválasztják, s e tisztségeit borosjenői szolgálatának végéig betölti az egyházmegye lelkészi karának és közgyűlésének megújuló bizalma folytán. Ugyancsak 2010-től tagja az Egyházkerületi Zenei Bizottságnak. 2013-tól

tagja a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaságnak. 2014–2016 között magiszteri képzésen vesz részt a PKE Teológiai Tudományok Tanszékén vallástudományokból. Szintén 2014 óta képviseli az Egyházkerületi Zenei Bizottságot a Protestáns Egyházzenei Európai Konferenciáján. 2015–2016-ban kontextuális lelkigondozói képzésen vesz részt Hanneke Meulink-Korf, Kiss Jenő és Kocsev Miklós tanítványaként.

2016-ban felvételizik a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolájába, ahol Kovács Ábrahám vezetésével Kovács Albert (1838–1904) liberális teológus és politikus életútját és munkásságát kutatja. Közel tizenkét és fél év szórványszolgálat után 2017-től az Érmelléki Református Egyházmegyébe kebelezett Éradonyi Református Egyházközség hívja meg lelkipásztorául.

Bodnár Lajos már hosszabb ideje foglalkozik doktori témájával, és ebben a témakörben előadásokat is tartott a Magyar Protestáns Teológiatörténelmi Műhely konferenciáin és más fórumokon. Jelentős tanulmányai jelentek meg több folyóiratban, például a *Református Szemle*ben, a *Teológiai Fórum*ban. Témavezetőjével a teljes tanulmányi idő alatt szorgalmasan konzultált, eleget tett minden előírt kötelezettségének, és így időben abszolutóriumot szerzett.

A doktori dolgozat egyértelműen hézagpótló, új elemeket tartalmazó, kiváló alap kutatás eredménye. A teológiatörténet, azaz a teológiai gondolkodás története óriási fehér folt a magyar református teológia területén, és egy-két kivételtől eltekintve nagyon hiányoznak a magyar protestáns irodalomból. Bodnár Lajos arra tett kísérletet, hogy ezt a teológiai gondolkodást társadalom-, egyház- és politikatörténeti kontextusba beillesztve tárgyalja. Egy olyan jelentős és kiváló erdélyi teológusra esett választása, aki Budapesten lett a gyakorlati teológiai tanára.

Kovács Albert (1838–1904) liberális teológus és országgyűlési képviselő életének és teológiai gondolkodásának részleteit mostanáig jó részt homály takarta. Bodnár Lajos kutatásai szépen kiegészítették a teológiatörténelmi műhelykonferenciákon részt vevő Kulcsár Árpád kutatásait, aki Ravasz Lászlóval foglalkozik, és a doktoranduszdiákok termékeny vitái, egymást segítő kritikái az új, felnövő nemzedék útját jelentik.

Kovács Albert tudományos teológiai eszmerendszerét a vallástudományi, azaz a liberális teológiai gondolkodás határozta meg, és Ballagi Mórral a legradikálisabb képviselők közé tartozott. Célja a „valláserkölcsi élet” megújítása volt, és ehhez a legalkalmasabbnak a liberális teológiát találta. Teológiája középpontjában az ember állt, aki teremtettségénél fogva valami istenit hordoz magában. A Bibliát nem tartja Isten autentikus kijelentésének, pontosabban a történelemmel, a természettel, a tudományokkal és a művészetekkel tartja egyenrangúnak, mint amelyekben Isten egyaránt megnyilatkozik. Istenről alkotott képét a kauzális szemlélet határozza meg, amely szerint mindennek transzcendens végső oka

van, ugyanakkor annak az elgondolásának is hangot ad, hogy Isten működése jól meghatározott törvények alapján történik, tehát csodát nem tesz. Ez pedig azt az újabb gondolatot hozta magával, hogy a teológia fejlődését a természettudományok eredményei biztosíthatják. A „lelkiismereten uralkodó dogma” helyett az egyéni hitet tartja elfogadhatónak, Jézusban pedig elsősorban a követendő embereszményt látja. Nevéhez fűződik a Magyarországi Protestáns Egylet megalakulása, amelynek munkájában oroszánrészt vállalt, s az egylet fennállása idején (1871–1890) végig hűségesen látta el a tükári tisztet.

A magyarországi liberális teológia egyik kimagasló képviselőjeként közegyházi és teológiai tanári szolgálata mellett parlamenti képviselő is volt 1881–1896 között. 1881-től 1892-ig szülőföldjét, az úgynevezett „Marosvásárhely-vidéki” kerületet képviselte, utolsó parlamenti ciklusában pedig a kovásznai választópolgárokat, mindkét kerületben a Mérsékelt Ellenzék, a későbbi Nemzeti Párt színeiben. Képviselőként különösen a közoktatással kapcsolatos vitákban vett részt. A középiskolai törvény kapcsán a rendszertelenséget kritizálta, a népoktatási törvény lehetséges revíziójának kérdésében pedig az államosítás előnyeit vázolta fel. Kiemelt figyelmet fordított a pedagógusok anyagi helyzetére is: a tanítók méltányos fizetése és nyugdíja mellett emelte fel szavát. A legkisebbek védelme érdekében az óvodai törvény megalkotása mellett állt ki. Az ógörög nyelv középiskolai oktatását elengedhetetlennek tartotta a tudományos gondolkodás elsajátítása céljából. A közoktatási témák mellett egyházpolitikai kérdésekben is véleményt nyilvánított, a polgári házasság kérdésében az állam és egyház jogai közötti egyensúlyra törekedett, de határozottan foglalt állást az izraelita vallás recepciója és általában a vallás szabad gyakorlása mellett is. Teológiai és politikai gondolkodása, valamint egyháztársadalmi munkássága rendkívül termékeny volt. Befolyása a későbbi korokban is éreztette hatását tanítványain és kollégáin keresztül.

A doktori dolgozatból világosan kitűnik, hogy a szerző egyértelműen bizonyítja jártasságát a témáját érintő teológiai, társadalmi és egyháztörténeti kérdésekben, valamint a hazai és nemzetközi szakirodalomban. Dolgozata nemcsak érdekfeszítő, hanem hézagpótló is, mert éppen ez a kutatás mutatja, hogy eddig milyen kevés magyar kutató szentelt figyelmet az olyan témáknak, amelyek központjában a hazai teológiai gondolkodást jól szemléltető, kimagasló teológiai személyek álltak.

Debrecen, 2022. március 14.

Dr. Kovács Ábrahám,
a DRHE egyetemi docense, témavezető
és a Selye János Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára